I skuggan av Koranen av Sayyid Qutb

Volym 1

Surah 1-2

Al-Fātiĥah (Öppningen)
(Kapitel 1)

Översikt

Varje muslim reciterar denna korta sūrah med sju verser minst sjutton gånger om dagen. En autentisk hadith av Profeten Muĥammad (fred vare med honom) säger: "En bön av den som inte läser FātiĤah är ogiltig."

Denna korta sūrah innehåller en stor del av islams centrala grundidéer, dess trosuppfattningar och koncept. Den beskriver många av dess väsentliga uppfattningar och attityder. Allt detta gör det klart varför den väljs för frekvent recitation och varför den är nödvändig för bönens giltighet.

Sūrah öppnar med frasen:

"I Allahs (Guds) namn, den Barmhärtige, den Nåderike." (Vers 1)

Detta erkänns av majoriteten av lärda som en vers av sūrah, i sin egen vers, och kompletterar dess verser till sju. Det finns dock en skillnad i åsikt om huruvida detta gäller alla andra sūrah i Qur'ān där samma ord förekommer som inledande fras. Vissa lärda hävdar att det är till FātiĤah som följande Qur'āniska uttalande hänvisar:

"Vi har gett dig sju ofta upprepade verser och denna upphöjda Qur'ān." (15: 87)

De allra första verserna i Qur'ān som uppenbarades för Profeten Muĥammad, som börjar med: *"Läs i din Herres namn..."* (96: 1) etablerar den islamiska etiketten att åkalla Guds namn i början av varje handling. Detta ligger också i linje med den grundläggande islamiska principen att Gud är *"den första och den sista, den yttre och den inre."* (57: 3) Han är verkligen den verkliga varelsen, ursprunget och anledningen till allt som existerar. I Hans namn utförs därför varje rörelse och handling, och i Hans namn börjar allt.

De gudomliga attributen den Barmhärtige, al-Raĥmān, och den Nåderike, al-Raĥīm, omfattar alla aspekter och betydelser av barmhärtighet, och kan endast användas tillsammans med respekt för Gud den Allsmäktige. Det skulle vara lämpligt att använda attributet al-Raĥīm i referens till en människa, men den islamiska tron kräver att användningen av al-Raĥmān är exklusiv för Gud. Vad gäller debatten om vilket av de två adjektiven som betecknar den bredare betydelsen av barmhärtighet och medkänsla, angår det inte oss här. Vi kan dock dra slutsatsen att när de kombineras, omfattar de alla aspekter och dimensioner av barmhärtighet.

Eftersom åkallan av Guds namn i början av varje handling utgör den första grundläggande principen i den muslimska tron, utgör begränsningen av användningen av al-Raĥmān och al-Raĥīm till Gud ensam den andra principen och definierar förhållandet mellan Gud och människa.

Efter att ha åkallat Guds namn och erkänt Hans oändliga nåd, riktas man till att prisa Gud och erkänna Hans absoluta suveränitet över alla varelser:

All lov och pris tillhör Gud, hela skapelsens Herre. (Vers 2)

Att prisa Gud är den första känslan som väcks i en troendes hjärta vid omnämnandet av Gud. För människans egen existens är en aspekt av Guds oändliga nåd, vilket väcker tacksamhet och vördnad mot Gud. Manifestationer av Guds frikostighet och generositet mot människan och andra varelser finns överallt och kan ses vid varje ögonblick. Att prisa Gud i början och i slutet av varje handling är en annan grundläggande princip i den islamiska tron. Koranen säger:

“Han är Gud; det finns ingen gud utom Han. Till Honom tillhör lovet i den första och i den sista...” (28: 70)

Trots detta är Guds nåd sådan att när en troende säger, ‘all lov och pris tillhör Gud,’ registreras det för honom som en god gärning som överväger allt annat. `Umar ibn al-Khaţţāb, Profetens följeslagare, berättar att Profeten (fred vare med honom) berättade om hur en man en gång sa: “Herre, jag prisar Dig som anstår Ditt majestätiska ansikte och Din stora makt.” De två änglarna som följde mannen kunde inte värdera yttrandet och hänvisade till Gud den Allsmäktige, som befallde dem: “Registrera det i hans protokoll som han sa det, och jag ska belöna honom som han förtjänar när han återvänder till Mig.”

Den sista delen av denna vers, “hela skapelsens Herre”, uttrycker tron på absolut universell Gudomlighet som är kärnan i den islamiska uppfattningen

om Gud.
Gud är den ende, absoluta och yttersta ägaren med full oberoende auktoritet att agera i hela kosmos. Han är den övergripande högste mästaren som har skapat världen och fortsätter att vaka över den, ta hand om den och säkerställa dess stabilitet och välbefinnande. Denna levande och dynamiska relation mellan Skaparen och det skapade är den eviga livskällan för all skapelse. Gud har inte skapat världen och övergett den till sina egna krafter. Han fortsätter att vara en aktiv levande auktoritet över sin skapelse, och ger den vad den behöver för sitt fortsatta och meningsfulla liv. Detta gäller all Guds skapelse.

Att erkänna Guds absoluta Herravälde gör hela skillnaden mellan klarhet och förvirring vad gäller Guds absoluta enhet. Människor kombinerade ofta sitt erkännande av Gud som den ende skaparen med tron på flera gudomar, som auktoritet i deras liv. Det kan verka absurt att människor någonsin skulle hålla en sådan tro, men detta var sant i det förflutna och är fortfarande sant idag. Koranen talar om dem som påstår att de “bara dyrkar dem [mindre gudar] så att de kan föra oss närmare Gud.” (39: 3) Den nämner också att vissa judiska och kristna grupper

“har tagit sina rabbiner och präster som gudar vid sidan av Gud.” (9: 31)

Polyteism, eller dyrkan av flera gudomar eller halvgudar förutom den uppfattade ‘Högsta Guden’, var utbredd när islam uppstod på 600-talet i Arabien.

Bekräftelsen av den ende Gudens absoluta suveränitet och aktiva auktoritet över all skapelse var nödvändig för att säkerställa människans rationalitet och sinnesfrid, och för att befria honom från den grymma förvirringen i polyteismen. Människan måste försäkras om att en vaksam och omtänksam Gud ansvarar för denna värld och aldrig kommer att överge eller överlämna den.

Vid islams uppkomst var världen full av felaktiga trosuppfattningar och filosofier, och av falska religioner baserade på vidskepelse, legender och mytologi. Mycket lite av detta var sant eller ens rationellt. När det gällde uppfattningen om Gud och Hans relation till människan och världen, rådde stor förvirring. Detta ledde i sin tur till förvirring i människans förståelse av världen och av hennes egen position och roll inom den.

Behovet av ett rationellt, klart och konsekvent system av trosuppfattningar blir endast tydligt när vi studerar de mörka perioderna i mänsklighetens historia då

ett sådant system saknades. Då inser vi hur tungt sådana stora myter och falska trosuppfattningar väger på människan. Mer om detta kommer att behandlas när vi studerar specifika fall i Koranen.

Det är i ljuset av ett sådant behov som islam har lagt stor vikt vid att rätta till människans trosuppfattningar och mycket tydligt definiera konceptet och naturen hos Gud och Hans attribut, samt relationen mellan Skaparen och skapelsen.

Detta är förkroppsligat i den islamiska uppfattningen om Guds enhet, essensen och den mest grundläggande principen i islam. Mycket omsorg har ägnats åt att fastställa och förklara bekräftelsen av att Gud är den Ende, absoluta och transcendentale Herren och Mästaren över allt som existerar. Den andra aspekten av detta koncept som islam har ägnat sin största uppmärksamhet åt är definitionen av Guds attribut, vilket har varit orsaken till mycket förvirring, fördunkling och otydligt religiöst och filosofiskt tänkande genom tiderna.

Intensiteten, betoningen och detaljrikedomen med vilken islam har behandlat konceptet om Guds enhet och alla ämnen relaterade till det, kan bara uppskattas mot bakgrunden av den stora massan av felaktiga trosuppfattningar och förvirrade teologier som har ackumulerats genom historien. Ur detta perspektiv kan islam ses som en djupgående och välkommen akt av gudomlig nåd som tilldelats mänskligheten — nåd som ges med skönhet, enkelhet, klarhet, harmoni och fullständig överensstämmelse med mänsklig natur.

Den Barmhärtige, den Nåderike. (Vers 3)

Dessa är två attribut som omfattar alla betydelser och aspekter av barmhärtighet och medkänsla, och de symboliserar barmhärtighet som en egenskap hos Gud den Allsmäktige. Dessa två attribut definierar länken mellan Herren som Skapare och Hans skapelse baserad helt på kärlek, fred, trygghet och omsorg, och som inspirerar inom människan en spontan känsla av tacksamhet och lovprisning mot Gud.

Till skillnad från grekisk mytologi eller Gamla Testamentet (Genesis, 4: 11-12), framställer Islam inte Gud som en fiende som förföljer människan med obeveklig hämnd, eller som smider ränker mot Sin skapelse med elakhet och illvilja.

Domedagens Herre. (Vers 4)

Denna vers anger en grundläggande islamisk princip som har ett mycket djupt inflytande på det mänskliga livet: Tron på livet efter detta. Koranen kommenterar det märkliga fakta att människor ofta har trott på Gud som Skapare, men har misslyckats med att tro på en Domedag, ett liv efter detta, när belöning och straff utdelas för att återställa rättvisans balans. Det är med hänvisning till dessa som Koranen säger:

"Om du frågar dem, 'Vem är det som skapade himlarna och jorden?' kommer de säkerligen att svara, 'Gud'" (31: 25)

Annorstädes säger Koranen om sådana människor:
"De tycker att det är märkligt att en varnare skulle ha kommit till dem från deras egen mitt. Således säger de otroende, Detta är en märklig sak! [Ska vi återuppstå] efter att vi har dött och blivit till stoft? En sådan återkomst verkar långt borta!" (50: 2-3)

Tron på livet efter detta är väsentlig eftersom det engagerar den mänskliga själen, sinnet och koncentrerar människans uppmärksamhet på en framtida existens. Detta hjälper i sin tur till att tygla människans besatthet av det nuvarande livet, och att överträffa hennes omedelbara jordiska begär. Hon är inte längre ivrig att skörda alla sina belöningar här och nu; hon kan övervinna sin självviskhet och utveckla altruistiska känslor och intressen. Människan kan gå genom livet som en motiverad, tolerant, självsäker och optimistisk varelse.

Denna centrala islamiska tro skiljer tydligt mellan att sträva efter att uppnå den moraliska och intellektuella frihet som människan behöver och förtjänar, och att kapitulera inför världsliga och självska begär och njutningar. Det markerar skillnaden mellan en välbalanserad och samvetsgrann mänsklighet och en egocentrisk, självsökande sådan.

Människolivet kan aldrig vara balanserat och rättvist förrän människor tror att det de förtjänar i detta kortvariga liv inte är allt och slutet. Människan behöver ha incitamentet av en trygg tro att ett annat liv väntar henne, vilket är värt kampen, uppoffringarna och ansträngningen hon kan behöva göra här i detta korta liv. Denna tro för med sig en grundläggande skillnad i känslorna, attityderna och beteendet hos dem som upprätthåller den.

Dig allena dyrkar vi och till Dig allena vänder vi oss för hjälp. (Vers 5)

Denna vers uttrycker en annan grundläggande princip som logiskt följer av de föregående. Det är också en avgörande och kritisk princip som drar en linje mellan

frihet människan uppnår genom att underkasta sig Gud och det förtryck och förnedring som är implicita i människans tjänande av andra människor.

När människan har underkastat sig Gud och sökt hjälp och vägledning från Honom ensam, har hon uppnått total befrielse från tyranni av alla religiösa, intellektuella, moraliska och politiska makter.

För den troende inom islam, faller mänsklig makt i två kategorier:

1. en rättfärdigad makt som erkänner Gud och följer Hans riktlinjer, och
2. en arrogant, rebellisk makt som inte erkänner Guds suveränitet och auktoritet.

En muslim är skyldig att stödja och godkänna den förstnämnda, oavsett hur svag eller missgynnad den kan vara, och att avvisa och motsätta sig den sistnämnda, oavsett dess styrka eller dominans. Koranen säger:

"Många en liten skara har, genom Guds nåd, besegrat en stor." (2: 249)

En sådan seger för den till synes svagare gruppen kan endast uppnås när den förlitar sig på Gud, källan till all makt.

Gentemot naturens krafter har en muslim en inställning av nyfikenhet och vänlighet snarare än rädsla eller fientlighet. Människans krafter och naturens krafter uppfattas som biprodukter av Guds egen makt, och underställda Hans vilja. De är därför perfekt kompletterande och ömsesidigt beroende.

Islam lär att Gud har skapat den fysiska världen och alla dess krafter för människans egen användning och nytta. Människan är specifikt lärd och riktad att studera världen omkring sig, upptäcka dess potential och utnyttja sin omgivning för sitt eget och sina medmänniskors bästa. Alla skador som människan lider av naturen är endast resultat av hennes okunnighet eller brist på förståelse för den och de lagar som styr den. Ju mer människan lär sig om

naturen, desto mer fredlig och harmonisk blir hennes relation med naturen och miljön.

Därför kan begreppet "erövra naturen" lätt ses som cyniskt och negativt. Det är främmande för islamiska uppfattningar och avslöjar en skamlös okunnighet om den anda i vilken världen har skapats och den gudomliga visdom som ligger till grund för den.

Genom att alltid vara medveten om Guds hand och roll i att forma och driva världen, har muslimer en positiv, vänlig och konstruktiv syn på människans relation till naturen. Enkelt uttryckt erkänner detta Gud som ursprunget och Skaparen av alla dessa krafter, baserat på samma uppsättning axiom och lagar. De är utformade för att fungera tillsammans, för ett gemensamt syfte, i harmoni, kompatibilitet och ömsesidigt stöd. Naturens krafter är i huvudsak underställda människan, som är mentalt och fysiskt utrustad för att urskilja dem, avslöja deras hemligheter, förstå de lagar som styr dem och därefter utnyttja dem för att förbättra livskvaliteten på jorden. Koranen bekräftar:

"Han har gjort allt som är på jorden underdånigt för er." (45: 13)

En sådan syn eliminerar alla spår av rädsla eller isolering och tillåter istället en djup känsla av tillhörighet där människan ses inte bara som en integrerad del av

Helheten i världens design, men också en i grunden effektiv och inflytelserik sådan. Således blir världen en vänlig plats för honom. Detta uttrycktes bäst av Profeten när han en gång stod inför berget Uhud, platsen för ett bittert nederlag för muslimerna, och sade: ”Hur vi älskar detta berg, och hur det älskar oss!” Detta sammanfattar den närhet Profeten kände gentemot naturen, även i dess mest robusta former.

Efter att ha fastställt dessa grundläggande principer visar suran vägen till vissa praktiska medel för att svara på dem, främst bland dem är bönen:

”Vägled oss på den raka vägen; vägen för dem som Du har välsignat, inte de som har dragit på sig Din vrede, inte de som har gått vilse.” (Verser 6-7)

Med dessa ord vädjar en troende om att bli visad den rätta vägen och få hjälp längs den, vilket inte kan uppnås utan Guds vägledning, omsorg och nåd. Att

erkänna detta är i sig ett erkännande av Guds suveränitet och dominans över alla ting och händelser.

Vägledning till det rätta sättet att leva garanterar människans lycka i denna värld och i det kommande livet. Det uppnås i praktiken genom att styra människans natur och människans instinkter, begär och inspirationer mot erkännandet och förståelsen av den gudomliga viljan, och därigenom föra mänsklig aktivitet i rytm med den naturliga ordningen och den fysiska världen.

Suran avslöjar naturen av "den raka vägen" som en väg tagen av dem som Gud har favoriserat, inte vägen för dem som har förtjänat Hans missnöje genom deras avvikelse från sanningen, inte heller för de oförsiktiga, som inte har någon kunskap om sanningen. Det är vägen till lycka och frälsning.

Detta är alltså al-Fātiĥah, suran som valts för frekvent daglig recitation, utan vilken islamiska böner är ogiltiga. Trots sin korthet innehåller den några av de mest grundläggande principerna för den islamiska tron och vissa insikter som uppstår från dem.

Profeten Muhammad är pålitligt rapporterad att ha citerat Gud, som säger att frukterna av bönen delas lika mellan Mig och Min tjänare, och Min tjänare kommer att få vad han ber om. **När tillbedjaren reciterar [i bönen]: ”Prisad vare Gud, världarnas Herre,” kommer Gud att säga: ’Min tjänare har prisat Mig.’ När han reciterar: ”Den Barmhärtige, den Nåderike,” kommer Gud att säga: ’Min tjänare har tackat Mig.’ När han reciterar: ”Härskare på Domens dag,” kommer Gud att säga: ”Min tjänare har förhärligat Mig.” När han säger: ”Dig tillber vi, och till Dig vänder vi oss för hjälp,” kommer Gud att säga: ’Detta är mellan Mig och Min tjänare, och Min tjänare kommer att få vad han ber om.’ Och när han säger: ”Vägled oss på den raka vägen, vägen för dem som Du har välsignat, inte de som har dragit på sig Din vrede, inte de som har gått vilse,” kommer Gud att säga: ’Detta är för Min tjänare, och han kommer att bli beviljad det han ber om.**

"Denna hadith utforskar några av betydelserna av al-Fātiĥah. Läsaren kan kanske finna det hjälpsamt för att förstå varför Gud har valt denna sura för recitation av muslimer minst sjutton gånger om dagen, när de står upp för sina obligatoriska böner som sprids över natt och dag, och ännu oftare när de erbjuder frivilliga böner."